

มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาเหยื่อผู้เสียหายในคดีอาญา และสิทธิในการได้รับการเยียวยาจากรัฐ

Legal Cases for Victims of Criminal Victims and the Right to be healed from the State

เทวราช สนโศรก
Tewarach Sonsork
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
WESTERN UNIVERSITY
Corresponding Author. E-mail: tewarach.so@western.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยคือศึกษามาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาและช่วยเหลือเหยื่อผู้เสียหายในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายค่าทดแทนจำเลยและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งได้ตราขึ้นเพื่อกำหนดอัตรา การจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญาในความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย ส่วนจำเลยจะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้เป็น ผู้กระทำความผิดหรือปรากฏว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดและได้ถอนฟ้องคดีไป ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากที่บังคับใช้ กฎหมายมาเป็นระยะเวลาถึงสิบกว่าปี พบว่ามีผู้เสียหายหรือทายาทของผู้เสียหายที่ได้ถึงแก่ความตายจำนวนกว่าร้อยละแปดสิบ ไม่ได้ยื่นขอค่าตอบแทนภายในกำหนดเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด ส่วนจำเลยต้องยื่นภายในเวลาเดียวกัน นับแต่วันที่ศาลอนุญาตให้ถอนฟ้อง หรือศาลมีคำพิพากษาให้ยกฟ้องว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด จึงทำให้ไม่อาจขอรับค่าตอบแทน หรือค่าทดแทนได้เพราะสาเหตุหลักของผู้เสียหายที่ไม่ได้ยื่นเพราะไม่รู้ถึงสิทธิดังกล่าว ดังนั้นสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างถูกต้องเหมาะสมและเพียงพอที่ผู้เสียหายมีสิทธิจะได้รับค่าตอบแทนตามกฎหมายดังกล่าว จะต้องเป็นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นโดยที่ตน มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยในการกระทำความผิดนั้น ดังนั้นหากว่าผู้เสียหายมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยในการกระทำความผิด ผู้เสียหาย ก็ไม่มีสิทธิที่จะขอรับค่าตอบแทนนี้ได้เลย

คำสำคัญ : อาชญากรรม; การเยียวยา; ผู้เสียหายในคดีอาญา

Abstract

The main purpose of the research is the study of legal measures to remedy and help victims in criminal cases. According to the Act of compensation for the victim, compensation for the defendant, and expenses in the criminal cases in 2001, which was enacted to stipulate the compensation rate for the victim that according to the criminal code in sexual offences and offences against life and body. The defendant will receive compensation and expenses, in case that the court has decided a judgment that the defendant is not an offender or it appears that the defendant is not an offender and has already withdrawn the lawsuit. The problems that happened before the law enforcement for over ten years, it was found that more than eighty percents of the victims and the heirs of the victims who had died did not file to request for the compensation within one year from the date that the victim knows the offence. The defendant must file at the same time that the court allowed to withdraw the lawsuit or the court has decided to dismiss the lawsuit that the defendant is not an offender. Subsequently, they may not request compensation, the main cause is that victims who did not request because they do not know the aforementioned rights. Therefore, the rights of the victim in the criminal justice system that will be protected properly and enough for the victim to have rights to request

for compensation that the law has stipulated and must be the person that gets damages against life, body and mind due to criminal offence of another person by which he was not involved in the offence. Therefore, if the victim involved in the offence, the victim will not have the rights to request any compensation.

Keywords: Crime; Remedies; Victims in Criminal Cases

บทนำ

ปัจจุบันนี้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีวัตถุประสงค์หลักคือ เรื่องของการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างคามยุติธรรมในหลักสากล และตามหลักของกระบวนการยุติธรรมของคนในสังคม แต่ไม่ได้คำนึงถึงความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ต้องสูญเสีย ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินและของมีค่ามากมาย รวมไปถึงการสูญเสียโอกาสต่างๆมากมายในการดำเนินชีวิตจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25 บัญญัติว่า สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ トラบเท่าที่ใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

ดังนั้นในความ มาตรา 25 ที่ได้กำหนดถึง สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ トラบเท่าที่ใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญดังกล่าว นับได้ว่าประเทศไทยมีหลักประกันในการที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายเช่นเดียวกับนานอารยประเทศ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 มีใช้กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่จะส่งผลไปตามรัฐธรรมนูญที่ถูกยกเลิก เมื่อพระราชบัญญัตินี้ตราขึ้นแล้วย่อมมีผลใช้บังคับเรื่อยมา ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัตินี้นับถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ได้กำหนดถึงขั้นตอนการพิจารณาค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายไว้ โดยให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งในกระทรวงยุติธรรมเรียกว่า คณะกรรมการพิจารณา ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา มีอำนาจ หน้าที่พิจารณาอนุมัติค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ หากผู้เสียหาย หรือจำเลยหรือทายาทที่มีสิทธิเป็นผู้ยื่นคำขอ ได้รับแจ้งผลการพิจารณาของคณะกรรมการแล้ว ไม่พอใจหรือไม่เห็นด้วย ก็มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ ภายในสามสิบวัน และให้คำวินิจฉัย ของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด โดยกำหนดถึงกรณีผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตาย ก่อนที่จะ ได้รับค่าตอบแทนค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายแล้วแต่กรณีไว้ให้สิทธิในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทน

ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตกแก่ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายหรือ จำเลยนั้น ทั้งนี้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด แต่มีได้กำหนดถึงกรณีที่ผู้เสียหายยื่นคำร้อง ขอรับค่าทดแทนแล้วภายหลังถึงแก่ความตายไว้ว่า สิทธิที่จะอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ จะตกแก่ทายาทของผู้เสียหายหรือไม่เพียงใด ทำให้เกิดข้อขัดข้องในการพิจารณาพิพากษาคดี ไม่สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ กระบวนพิจารณาและวิธีดำเนินการของศาลอุทธรณ์ เพราะคดีประเภทนี้เป็นคดีปกครองที่มีลักษณะพิเศษคือเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา การใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งย่อมไม่สอดคล้องกับประเภทคดี ทั้งศาลอุทธรณ์เป็นศาลยุติธรรม ไม่สามารถใช้วิธีพิจารณาคดีของศาลปกครอง และพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้ให้อำนาจศาลยุติธรรมออก กฎเกณฑ์วิธีพิจารณาเองได้ นอกจากนี้กระบวนพิจารณาและวิธีดำเนินการของศาลอุทธรณ์ถูกกำหนดขึ้นเพื่อพิจารณาจากสำนวนคดีและคำพิพากษาที่ศาลชั้นต้นจัดทำมาก่อน แต่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 บัญญัติให้ผู้ยื่นคำขอที่ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ ทำให้ศาลอุทธรณ์ไม่มีสำนวนคดีหรือพยานหลักฐานใดที่จะหยิบยกขึ้นพิจารณา แม้พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติให้อำนาจศาลอุทธรณ์ไต่สวนหลักฐานเพิ่มเติมได้ แต่การไม่มีสำนวนคดีหรือพยานหลักฐานเบื้องต้นดังกล่าว ทำให้การไต่สวนหลักฐานเพิ่มเติมกลับกลายเป็นการสืบพยานหลักฐานขึ้นใหม่ทั้งหมด ซึ่งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายจึงเป็นความขัดข้องที่ต้องศึกษา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลย โดยหลงลืมหรือละเลยสิทธิของผู้เสียหาย กล่าวคือ ผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำ หรือถูกละเมิดสิทธิและเป็นส่วนสำคัญของการเริ่มต้นการดำเนินคดีอาญา ไม่ค่อยได้รับการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ เท่าที่ควร สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับบุคคลหรือชุมชน ย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้นำบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ การรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญ การที่จะได้รับความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐในเรื่องของค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี ซึ่งรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องจัดการในเรื่องดังกล่าวให้แก่ผู้เสียหาย และจำเลยในกรณีที่เขาถูกรัฐกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดและได้ดำเนินคดีอาญาแก่ผู้นั้นแล้ว และระหว่างถูกคุมขังอยู่ในช่วงรอพิจารณาคดีทั้งที่เขาไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดให้ได้รับการชดเชยหรือเยียวยาจากรัฐตามสมควร และในขณะที่เขายังมีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย เพื่อป้องกันมิให้ประชาชนถูกล่วงละเมิดในทางอาญา หากมีผู้กระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น รัฐก็มีหน้าที่ที่จะต้องติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีเพื่อลงโทษตามกฎหมาย นอกจากนี้ ยังมีการเยียวยาให้แก่เหยื่อผู้เสียหายในคดีอาญา ในกรณีที่เป็นผู้เสียหายในคดีที่ได้รับการประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย เพศ โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นผู้รับผิดชอบในการจ่ายค่าชดเชยให้ ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะอำนวยความสงบสุขและความยุติธรรมให้กับสังคม และยังถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่รัฐบังคับใช้ในสังคมเพื่อที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศ ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยให้กับสังคมภายในกรอบของกฎหมายจึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกฎหมายอาญาหรือพระราชบัญญัติที่มีโทษในทางอาญา ลักษณะของกลไกดังกล่าวคือเป็น “กระบวนการยุติธรรมทางอาญา” (Criminal Justice System) ซึ่งจะต้องมีการวางแผนและปรับปรุงให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

ในการที่จะอำนวยความสะดวกโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งประกอบด้วยองค์หลักที่สำคัญ ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ องค์การของรัฐเหล่านี้ทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายอาญาอันมีวัตถุประสงค์หลักในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคและผู้บริสุทธ์และให้สังคมปลอดภัยจากผู้กระทำความผิดและดำเนินการเยียวยาจะรวมไปถึงผู้เสียหายที่ไม่สามารถได้รับการเยียวยาจากแหล่งอื่น เช่น ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด เป็นต้น และในอีกกรณีหนึ่งคือ จำเลยที่ถูกควบคุมตัวอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล และต่อมามีคำพิพากษาว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด จำเลยจะได้รับค่าทดแทนจากการที่ถูกคุมขัง เท่ากับอัตราที่ชั่งแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา และหากถึงแก่ความตายในระหว่างนั้นก็ได้รับการชดเชยตามที่กฎหมายกำหนด ตามที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การเยียวยาเหยื่อในคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหรือ จำเลยที่ถูกดำเนินคดีผิดพลาด กฎหมายไทยให้การเยียวยาไว้ครบถ้วน เราจะเห็นว่าการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือจำเลยเป็นจำนวนมาก รัฐจ่ายให้เป็นยอดเงินที่สูง ถือได้ว่าเป็นการเยียวยาที่ได้มาตรฐานในระดับหนึ่ง เพียงแต่อาจเกิดความล่าช้าในการดำเนินการ จนในบางคดีเหยื่อในคดีอาญาอาจได้รับหลังจากที่ถูกละเมิดแล้วถึงสิบปี ความล่าช้าเช่นนี้จึงเป็นมาตรการที่ควรได้รับการปรับปรุงระบบการทำงาน และกลไกในการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนรู้สิทธิในการที่จะร้องขอด้วยอีกทางหนึ่ง และที่สำคัญของแนวคิดในการเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญา คือแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนกรณีผู้ต้องหาและจำเลย กรอบหลักการในระดับสากล เช่น กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งบัญญัติในข้อ 9 (5) ว่า “บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน” ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นผลให้มีกฎหมายหรือระบบการเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาในประเทศต่าง ๆ เกิดขึ้นมา และอย่างไรรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 25 (วรรค 4) ระบุไว้ว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ (ชนะรัตน์ ผกาพันธ์, 2560)

ซึ่งแนวคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของจำเลยและแนวคิดการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญามีการพัฒนาในลักษณะคู่ขนานกันมาตลอด แต่จะนำมาเปรียบเทียบกันไม่ได้ เนื่องจากพื้นฐานแนวคิดที่แตกต่างกัน โดยแนวคิดในส่วนของจำเลยที่ต้องให้ความคุ้มครองเนื่องจากจำเลยอาจต้องสูญเสียอิสรภาพ จึงต้องจัดให้มีหลักประกันการคุ้มครองสิทธิของจำเลย ในส่วนของผู้เสียหายก็มีแนวคิดที่จะให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยหรือเยียวยาให้กลับคืนสู่สภาพปกติให้ได้มากที่สุด จึงบัญญัติกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย สำหรับการทำงานของศาลจะมองในมุมกว้าง โดยจะมองทั้งความเสียหายและผู้เสียหาย เพื่อจะใช้ประกอบดุลพินิจในการลงโทษและการกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งทำให้มีความจำเป็นในการค้นหาความจริงถึงลงไปถึงมูลเหตุจูงใจในการก่อคดี หากมีบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีโดยตรง เช่น โจทก์ จำเลย หรือพยาน แล้วมานั่งฟังการพิจารณาในศาลบ่อยครั้งก็จะพบว่าเป็นตัวผู้เสียหายหรือเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหาย เช่น บุคคลในครอบครัวผู้เสียหายหรือผู้ตาย เป็นต้น ความต้องการอย่างแท้จริงของบุคคลผู้ได้รับความเสียหายบ่อยครั้งพบว่าไม่ได้อยู่ที่ตัวเงินเพียงอย่างเดียว ต้องมีการให้ทั้งทางฝ่ายผู้เสียหายและฝ่ายผู้ต้องหาพูดคุยกัน ถึงการแก้ไขเยียวยาผู้เสียหาย รวมทั้งบางครั้งก็ต้องพูดคุยถึงการแก้ไขเยียวยาตัวจำเลยด้วย และให้มีกระบวนการติดตามประเมินผล บางทีวิธีการดังกล่าวนี้ อาจจะระงับข้อพิพาทได้ในเบื้องต้นโดยไม่ต้องพึ่งพากระบวนการในชั้นศาลและเป็นการเยียวยาผู้เสียหายได้ทางหนึ่งด้วย ภาครัฐต้องมีความเห็นอกเห็นใจผู้เสียหายที่จะเป็นการเยียวยาผู้เสียหายเบื้องต้นอยู่ในตัว เช่น ต้องสอบถามทุกข์สุขของผู้เสียหายเช่นกรณีที่ถูกข่มขืนจนอับอายไม่อยากออกไปสังคมกับคนในชุมชนของตนเอง สำหรับในกระบวนการศาลก็ต้องทำให้สมดุลกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยด้วยเพื่อรักษาความเป็นกลางในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ในการแก้ปัญหาเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายนี้ หน่วยงานของรัฐควรจะมีการทำงานในเชิงรุกยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากข่าวสารต่างๆ ในปัจจุบันที่ผู้เสียหายต้องไปพึ่งพामูลนิธิหรือสื่อมวลชน ซึ่งเข้าถึงได้ง่ายและแก้ไข

เหยี่ยวยาผู้เสียหายได้จริง ผู้เสียหายจึงได้พึ่งพาสื่อมวลชนหรือมูลนิธิ หรือการร้องเรียนผ่านทางสื่อออนไลน์ ดังนั้น หน่วยงานของรัฐจึงควรปรับตัวให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ในการแจ้งความคืบหน้าของคดีนั้นแม้สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีระเบียบให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้แจ้งความคืบหน้าของผลคดีในทุกๆระยะแก่ผู้เสียหายก็ตาม แต่เมื่อไม่ได้บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายหลักก็ไม่เป็นหลักประกันที่ดีว่าจะมีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลที่ให้ความคุ้มครองผู้เสียหายอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการเยียวยาความเสียหายตามกฎหมายของประเทศไทยค่อนข้างแคบ โดยจะเยียวยาในด้านการเงินเป็นหลัก ขาดการดูแลด้านจิตใจและการดูแลในระหว่างการดำเนินคดี กฎหมายจึงมีช่องว่าง ดังนั้นจำเป็นต้องหาวิธีในการจัดทาระบบการคุ้มครองเหยื่อหรือผู้เสียหายโดยให้เป็นระบบที่มีความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งนี้ เมื่อได้พิจารณาข้อมูลของต่างประเทศพบว่า ในระหว่างการดำเนินคดี จะมีการแยกแผนกตามประเภทของเหยื่อ เช่น เด็ก ผู้หญิง ผู้พิการ คนต่างด้าว รวมทั้งเหยื่อได้รับหลักประกันว่าจะไม่ถูกรบกวนความผิดซ้ำ ซึ่งเป็นรูปแบบที่น่าสนใจสำหรับประเทศไทย แต่ยังไม่มีการยอมรับ อีกตัวอย่างของต่างประเทศที่น่าสนใจ คือ ประเทศญี่ปุ่น ให้สิทธิในการแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินคดี โดยที่หน่วยงานต่างๆ จะรายงานความคืบหน้าไปยังตำรวจ หลังจากนั้นตำรวจจะแจ้งให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมทราบ ด้วยเหตุนี้ การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหากไม่มีการบัญญัติกฎหมายรองรับไว้ก็ไม่สามารถจะนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งในต่างประเทศอย่างเช่นสหรัฐอเมริกาจะมีการบัญญัติกฎหมายสำหรับคุ้มครองเหยื่อผู้เสียหายโดยเฉพาะ สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันมีกฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยความเสียหายจากรัฐ คือพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2559 ซึ่งเน้นการจ่ายค่าตอบแทนเป็นตัวเงินตามอัตราที่กฎกระทรวงกำหนดก่อนที่จะทราบว่าผู้เสียหายและจำเลยมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนจากรัฐอย่างไรนั้นก่อนอื่นต้องทราบก่อนว่าผู้เสียหายและจำเลยนั้นคือใคร

ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” ว่าหมายถึง “บุคคลที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งรวมทั้งบุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายด้วย” และตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” ว่าหมายถึง “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกาย หรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น” จะเห็นว่า “ผู้เสียหาย” นั้นคือบุคคลที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น ดังนั้นจึงมีเหตุอันสมควรที่ผู้เสียหายจะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ไม่ว่าในขั้นตอนใด ๆ ของกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนของการสืบสวนสอบสวนโดยเจ้าพนักงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือขั้นตอนการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ การพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาล รวมทั้งขั้นตอนของการลงโทษ โดยกรมราชทัณฑ์ผู้เสียหายที่มีสิทธิจะได้รับค่าตอบแทนตามกฎหมายดังกล่าวจะต้องเป็นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นโดยที่ตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ในการกระทำความผิดนั้น ดังนั้นหากว่าผู้เสียหายมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยในการกระทำความผิด ผู้เสียหายก็ไม่มีสิทธิที่จะขอรับค่าตอบแทนนี้ได้เลย ทั้งนี้แม้ว่าผู้เสียหายจะได้รับค่าตอบแทนจากรัฐตามกฎหมายดังกล่าวนี้แล้วก็ไม่ใช่เป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะพึ่งได้ตามกฎหมายอื่นอีก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.ศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับมาตรการการดำเนินงานของรัฐในการเยียวยาเหยื่อผู้เสียหายในคดีอาญา
- 2.ศึกษาแนวคิด หลักการการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544

- 3.ศึกษาแนวคิด หลักการการใช้ค่าความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมของต่างประเทศ
- 4.เพื่อนำปัญหาที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนามาตรการในเรื่องการของความรวดเร็วในการเยียวยาเหยื่อหรือผู้เสียหายในคดีอาญา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารตำรากฎหมายไทยและต่างประเทศ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ รวมทั้งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาวิเคราะห์และหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาเหยื่อผู้เสียหายในคดีอาญา และสิทธิในการได้รับการเยียวยาจากรัฐ

ผลการวิจัย

ในปัจจุบันปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมแทบทุกหนทุกแห่ง รูปแบบและลักษณะก็แตกต่างกันไปตามสภาพของสังคม ซึ่งแต่ละสังคมต่างก็มีกลไกในการบังคับใช้กฎหมายในอันที่จะลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายในความผิดทางอาญา กลไกที่ว่านั้น ก็คือ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice System) ซึ่งต้องมีความสอดคล้องกับแต่ละสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ ในการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรม และก็ต้องมีการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมอาจกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจ่ายเงินชดเชยความเสียหาย (victims compensation) หรือการเยียวยาโดยการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ (victims assistance) ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในเรื่องอื่นที่จำเป็นเร่งด่วนในขณะดำเนินคดี หรือเพื่อให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมสามารถกลับสู่วิถีชีวิตปกติต่อมาภายหลังเหตุการณ์อันเลวร้าย หรือเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้เสียหาย เช่น การให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ การดำเนินคดีความ ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ตลอดจนการดำรงชีพในระหว่างที่ยังมีความเดือดร้อนหรือต้องดำเนินคดีความอยู่ สำหรับวิธีการให้ความช่วยเหลืออาจแตกต่างกันออกไป บางประเทศอาจเป็นการให้เงินช่วยเหลือเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวบางประเทศอาจจัดให้มีบริการช่วยเหลือจากหน่วยงานหรืออาสาสมัคร หรือบางประเทศอาจให้ความช่วยเหลือโดยผ่านโปรแกรมการให้ความช่วยเหลือ (ศุภมาส พยัฆวิเชียร, ศุโข สืบสุข, และผกาภรณ์ เกื้อนชัย, 2551)

สำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลย โดยหลังสืบประเด็นที่สำคัญหรือละเลยสิทธิของผู้เสียหาย โดยเฉพาะผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำหรือถูกละเมิดสิทธิโดยตรง และเป็นส่วนสำคัญของการเริ่มต้นการดำเนินคดีอาญา แต่ไม่ค่อยได้รับการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ เท่าที่ควร ทั้งที่สิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสมควรได้รับการคุ้มครองอย่างถูกต้องเหมาะสมและเพียงพอตามที่ผู้เสียหายมีสิทธิจะได้รับค่าตอบแทนตามกฎหมายดังกล่าว จะต้องเป็นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น โดยที่ตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยในการกระทำความผิดนั้น ดังนั้นหากว่าผู้เสียหายมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยในการกระทำความผิด ผู้เสียหายก็ไม่มีสิทธิที่จะขอรับค่าตอบแทนนี้ได้เลย ดังนั้นในกระบวนการดำเนินการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาเหยื่อผู้เสียหายในคดีอาญา และสิทธิในการได้รับการเยียวยาจากรัฐ (อัญชลี ฉายสุวรรณ, 2534) มีประเด็นที่ศึกษาดังนี้

1 มาตราทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ผู้กระทำความผิดหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่าย

ในเบื้องต้นการที่เราจะขอหรือรับการเยียวยาจากรัฐหรือจากจำเลยได้นั้นจะต้องตกเป็นผู้เสียหายหรือตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เช่น ถูกยิง ถูกแทง ถูกฆ่า ถูกข่มขืน เป็นผลทำให้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตถึงมีสิทธิ

ที่จะขอรับการเยียวยาจาก กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ได้กำหนดไว้ว่า สำหรับฐานความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายอันจะทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนได้ต้องเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิด ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ (มาตรา 276 – มาตรา 287) ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต (มาตรา 288 – มาตรา 294) หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย (มาตรา 295 – มาตรา 300) หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก (มาตรา 301 – มาตรา 305) และหมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บหรือคนชรา (มาตรา 306 – มาตรา 308) เท่านั้น ซึ่งจริงๆจากการศึกษาพบว่า ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมนั้นส่วนมากต้องการที่จะให้จำเลยหรือผู้ที่ก่อเหตุเป็นบุคคลใช้ค่าเสียหาย แต่ในทางปฏิบัติจริงๆคนที่ก่อให้เกิดความเสียหายล้วนแต่เป็นคนที่มีปัญหาทางการเงิน ในส่วนนี้จึงทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดใช้ค่าเสียหายอย่างทันทีจึงทำให้ฝ่ายผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรม และบางครั้งผู้เสียหายเองก็มีทราบดีว่าตนเองหรือทายาทสามารถยื่นคำขอค่าตอบแทนภายในกำหนดเวลาหนึ่งปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด ดังนั้นในปัจจุบันการชดใช้ความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดได้กลายเป็นเครื่องมือในทางกฎหมายอาญาในการอำนวยความสะดวก และได้กลายเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดให้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง และยังเป็นเป้าหมายที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนต่อผู้เสียหายในคดีอาญาและต่อสังคม ดังนั้นในประเทศไทยและในหลายๆประเทศ ได้มีการกำหนดรูปแบบการชดใช้ค่าเสียหายในรูปแบบต่างๆมาใช้ และรวมไปถึงการได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ (Compensation) ในคดีอาญา โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว การได้รับการชดเชยความเสียหายเป็นตัวเงิน แต่ทั้งนี้ค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายจะได้รับมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดและสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายพึงได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย ส่วนจำนวนค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิจะได้รับจากรัฐ และเป็นมาตรการที่มีความสำคัญอันดับต้น ๆ ของความช่วยเหลือภายหลังจากที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา แนวความคิดเรื่องรัฐสวัสดิการที่ทำให้รัฐมีหน้าที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมนั้นมีแนวความคิดที่เป็นฐานความคิดสำคัญคือ

(1) รัฐมีหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรม หากรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้ รัฐจึงสมควรรับผิดชอบในการชดใช้ค่าเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม

(2) รัฐต้องให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรม การที่รัฐให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย โดยไม่คิดมูลค่า และการพัฒนาของแนวคิดที่เรียกว่ารัฐสวัสดิการนี้โดยเฉพาะในด้านความช่วยเหลือต่อเหยื่ออาชญากรรม หรือผู้เสียหายในคดีอาญาในลักษณะของการทดแทนความเสียหาย มีลักษณะเช่นเดียวกับการประกันสังคมนั่นเอง หรือการสงเคราะห์เหยื่ออาชญากรรมก็เช่นเดียวกัน เป็นการทำให้ประชาชนมองเห็นความเสมอภาคทางด้านความยุติธรรมของรัฐได้ดียิ่งขึ้น และจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนให้ความร่วมมือกับรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมในการป้องกันอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อทดแทนกับการได้สิทธิในการได้รับการทดแทนความเสียหาย

2 มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาเหยื่อผู้เสียหายในคดีอาญา

สำหรับประเทศไทย เดิมทีผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมยังเป็นกลุ่มบุคคลที่ถูกละเลยอยู่มาก กฎหมายอาญาของประเทศไทยยังไม่ได้มีบทบัญญัติถึงการจ่ายค่าชดเชย หรือค่าทดแทนสำหรับเหยื่อ อาชญากรรม แต่ประการใด ผู้เสียหายจึงต้องดำเนินการฟ้องร้องเรียก จากผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องละเมิด อย่างไรก็ตามมีผู้เสียหายจำนวนไม่น้อยที่เป็นคนยากจน แม้มีสิทธิฟ้อง เรียกค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งได้ก็ตาม แต่ปัญหาสำคัญคือ การฟ้องคดีแพ่งนั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ทั้งค่าธรรมเนียมศาลตามกฎหมาย ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทนายความ รวมทั้ง ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ติดตามมา นอกจากนี้ญาติพี่น้องและบุคคลใกล้ชิดของผู้เสียหาย

ที่เรียกว่า เหยื่อทุติยภูมิบ่อยครั้งจะต้องรับภาระ เลี้ยงดูจ่ายค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายต่างๆ ในระหว่างที่ผู้เสียหายเจ็บป่วยซึ่งบางครั้งอาจถึงกับ ตลอดชีพในกรณีพิการทุพพลภาพ

ดังนั้นเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 สืบเนื่องมาจากตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 245 บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น จึงมีความจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติ ดังกล่าวเพื่อรองรับสิทธิดังกล่าว โดยแนวคิดที่สนับสนุนระบบเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายโดยรัฐนี้คือแนวคิดเกี่ยวกับรัฐสวัสดิการ (เสวก ภาศักดิ์, 2543 ; นภาพร สุทธิวงษ์, 2555)

แนวความคิดรัฐสวัสดิการ (Welfare State) เป็นแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งสะท้อนความจำเป็นที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจาก อาชญากรรมในฐานะที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาร้ายแรง แนวความคิด เรื่องรัฐสวัสดิการนี้ให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานของสมาชิกในสังคม รัฐสวัสดิการเกิดขึ้น จากแนวคิดว่าสวัสดิการสำหรับประชาชนแต่ละคนมีความสำคัญ รัฐจึงมีหน้าที่ต้องให้ความช่วยเหลือ แก่เหยื่ออาชญากรรมด้วยเหตุผลพื้นฐานดังนี้ (ประธาน วัฒนาวณิชย์ ,2524)

1. รัฐมีหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรม หากรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้รัฐจึงควรต้องรับผิดชอบ

2. รัฐสมควรให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรม

บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กล่าวถึงหลักการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายและเหยื่อ อาชญากรรมโดยรัฐ ดังนี้

1. ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้แก่ ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาโดยตนมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด และในกรณีที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทนให้ สิทธิเรียกร้องดังกล่าวตกแก่ทายาทที่ได้รับความเสียหายของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (มาตรา 6) ทั้งนี้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมนั้นจะต้องเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยนิตินัยด้วย กล่าวคือต้องไม่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหรือเป็นผู้ยินยอมให้มีการกระทำความผิดต่อตน หรือการกระทำความผิดนั้นต่อมิได้มีมูลมาจากการที่ตนเองมีเจตนาฝ่าฝืนกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ส่วนในกรณีที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมถูกทำร้ายถึงตายหรือ ถูกฆ่า สิทธิเรียกค่าตอบแทนตกได้แก่ทายาทโดยธรรม 6 ลำดับตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชยมาตรา 1629 ได้แก่ ผู้สืบสันดาน บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดา หรือร่วมมารดาเดียวกัน ปู่ย่าตายาย และลุงป้าหน้าอา

2. ความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 17 และรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดความผิดที่รัฐจะช่วยเหลือโดยการชดเชยความเสียหายให้ นั้นต้องเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อร่างกาย ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา ดังนั้นลักษณะของความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหายให้ต้อง เป็นการกระทำความผิดต่อผู้เสียหาย

หรือเหยื่ออาชญากรรม และผลของการกระทำที่ทำให้ผู้เสียหายหรือ เหยื่ออาชญากรรมต้องเสียชีวิตหรือได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

3. ประเภทของการชดเชยความเสียหาย ประเภทของการชดเชยความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดค่าตอบแทนผู้เสียหายโดยกำหนดให้เป็นเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด เพื่อตอบแทนความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญาของผู้อื่น (มาตรา 3) และเพื่อให้การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายอย่างเป็นธรรม รัฐจึงได้ออกกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย โดยกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า ใน การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายให้จ่ายตามที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้จ่ายจริง แต่ไม่เกิน จำนวนเงินขั้นสูงที่กำหนดไว้ในกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่าย ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2546 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2559) และให้คำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำผิด สภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับการ บรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย (มาตรา 18 วรรคท้าย)

ดังนั้นการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมอาจกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจ่ายเงินชดเชยความเสียหาย (victims compensation) หรือการเยียวยาโดยการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ (victims assistance) ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในเรื่องอื่นที่จำเป็นเร่งด่วนในขณะที่ดำเนินคดี หรือเพื่อให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมสามารถกลับสู่วิถีชีวิตปกติต่อมาภายหลังเหตุการณ์อันเลวร้าย หรือเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้เสียหาย เช่น การให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ การดำเนินคดีความ ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ตลอดจนการดำรงชีพในระหว่างที่ยังมีความเดือดร้อนหรือต้องดำเนินคดีความอยู่ สำหรับวิธีการให้ความช่วยเหลืออาจแตกต่างกันออกไป บางประเทศอาจเป็นการให้เงินช่วยเหลือบางประเทศอาจจัดให้มีบริการช่วยเหลือจากหน่วยงานหรืออาสาสมัคร หรือบางประเทศอาจให้ความช่วยเหลือโดยผ่านโปรแกรมการให้ความช่วยเหลือ แต่สำหรับประเทศไทยผู้เสียหายสามารถขอรับเงินเยียวยาจากรัฐได้ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 แต่การช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมนั้นกว่าที่ผู้เสียหายจะได้รับเงินเยียวยาจากหน่วยงานของภาครัฐค่อนข้างที่จะใช้เวลาพอสมควร เพราะกว่าจะผ่านกระบวนการตรวจสอบและกลั่นกรอง และยังต้องผ่านคณะกรรมการพิจารณาในหลายๆฝ่ายทำให้เกิดความล่าช้ากว่าจะได้รับการอนุมัติ ในที่นี้ก็เพื่อที่จะตรวจสอบให้ละเอียดทุกขั้นตอนเพื่อความธรรมแก่ทุกฝ่าย

สำหรับระบบการชดเชยความเสียหายแก่ ผู้เสียหายในปัจจุบันนี้มีทั้งระบบการเยียวยา โดยรัฐตามแนวคิดของรัฐสวัสดิการและระบบการเยียวยา โดยผู้กระทำความผิด สำหรับประเทศไทยใช้ระบบการเยียวยาทั้งสองระบบ โดยระบบการเยียวยา ผู้เสียหายโดยรัฐปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ส่วนระบบการเยียวยาผู้เสียหายโดยผู้กระทำความผิดปรากฏอยู่ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 อย่างไรก็ตามยังไม่เป็นที่ชัดเจนในทางกฎหมายและ นโยบายของภาครัฐว่าระบบใดควรจะถูกใช้เป็นมาตรการหลัก จึงอาจเกิดปัญหาได้ว่าการใช้สิทธิเยียวยาความเสียหายทั้งสองระบบนี้อาจเกิดความซ้ำซ้อน หรือทำให้ผู้เสียหายอาจตัดสินใจเลือกใช้แนวทางการเยียวยาที่สะดวก รวดเร็วกว่า และไม่มีปัญหาความยุ่งยากในการได้รับเงินเยียวยา ซึ่งการใช้สิทธิตาม พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ที่ มีแหล่งที่มาของเงินเยียวยาจากงบประมาณของรัฐ ย่อมส่งผลให้ปัญหาเรื่องทางการเงินของจำเลยไม่ เป็นอุปสรรคต่อการบังคับสิทธิเรียกร้อง จึงมีความเป็นไปได้ว่าผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาจะเลือกแนวทางการเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 เป็นหลัก

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศไทย ล้วนมีสิทธิที่เรียกร้องให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ได้มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ เช่น การร้องทุกข์ การฟ้องคดี การเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหายที่เกิดจากการก่ออาชญากรรม เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นเท่ากับว่ารัฐมีความบกพร่องในหน้าที่จึงสมควรที่จะต้องรับผิดชอบและเยียวยาทดแทนต่อเหยื่ออาชญากรรมแต่ในความเป็นจริงแล้วด้านการบริหารจัดการต่างๆ จะเน้นไปที่การให้ความสำคัญที่ตัวผู้กระทำความผิดมากกว่าผู้เสียหาย สาเหตุหลักของผู้เสียหายที่ไม่ได้ยื่นขอรับเงินเยียวยาจากรัฐนั้น เพราะไม่รู้ถึงสิทธิดังกล่าวที่ควรจะได้รับหากมีการละเมิดเกิดขึ้น นอกจากนี้ การยื่นคำขอนั้น ด้านคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามกฎหมายดังกล่าวซึ่งเป็นคณะกรรมการที่อยู่ส่วนกลางและเป็นกรรมการชุดเดียวที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะอนุมัติในส่วนนี้จึงทำให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาและทำให้มีผลกระทบต่อค่าตอบแทนในช่วงเวลาที่ผ่านมามีเกิดความล่าช้า จึงไม่อาจเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้ทันต่อความจำเป็นของผู้ยื่นขอประเด็นต่อมาคือ กรณีความล่าช้าจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นการพิจารณาคดีในประเด็นที่เกี่ยวกับจำเลย ถ้าหากว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด และหากต่อมาศาลได้พิพากษายกฟ้องว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด จึงเกิดความล่าช้าในการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทน ดังนั้นคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายจะต้องเร่งดำเนินการเยียวยาผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาอย่างรวดเร็ว

ปัจจุบันนี้หลายประเทศให้ความสำคัญในการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญามากขึ้น มีการจัดตั้งองค์กรและหน่วยงานต่างๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย รวมทั้งการออกกฎหมายและหลักเกณฑ์ต่างๆ ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักการที่สำคัญและเป็นพื้นฐานที่หลายๆ ประเทศได้นำไปปฏิบัติใช้ก็คือ ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง รวมถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามรัฐธรรมนูญก็มีบัญญัติไว้หลายประการ เช่น สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์สิทธิที่จะได้รับ การสอบสวน การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม หรือสิทธิที่จะไม่ถูกทรมาน ขู่เข็ญ หรือการให้คำมั่นสัญญาในชั้นสอบสวน สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง ค่าใช้จ่ายเสียหายของผู้เสียหายหรือเหยื่อ ที่ถูกระทบจากการกระทำความผิด เป็นต้น และในประเทศไทยยังได้มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเช่นเดียวกัน

ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 โดยการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมเป็นการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายนอกเหนือจากการบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายและการลงโทษทางอาญาต่อผู้กระทำความผิดโดยรัฐ ทั้งนี้ รัฐจะเป็นผู้รับภาระจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมเพื่อให้บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย ให้ได้รับความยุติธรรมจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งในปัจจุบันเรื่องการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น เป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญที่ทั่วโลกกำลังให้ความสนใจที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับปัญหา ความไม่เสมอภาค ความเหลื่อมล้ำและการเลือกปฏิบัติของคนในสังคม รัฐเองจึงต้องรีบแก้ไขสร้างโอกาสเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และขจัดการเลือกปฏิบัติให้เร็วที่สุดเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน ได้อย่างเสมอภาคเพื่อให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1) ควรลดขั้นตอนการขอการดำเนินงานเรื่องการพิจารณาถ้อยแถลงข้อมูลเรื่องการกำหนดค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาให้มีการดำเนินการที่รวดเร็วขึ้น และควรมีการกระจายหน่วยงานของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ให้มีอยู่ทุกจังหวัดไม่ให้กระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลางที่เดียวเพื่อลดขั้นตอนของความล่าช้าในการดำเนินงาน

2) ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนทราบมากกว่านี้ เพราะส่วนมากพบว่า มีผู้เสียหายหรือทายาทของผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายจำนวนมากไม่ได้ยื่นขอค่าตอบแทนภายในกำหนดเวลาหนึ่งปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด ทำให้ขาดโอกาสในการรับสิทธิการเยียวยาหรือการช่วยเหลือเยียวยาอาชญากรรมจากหน่วยงานของภาครัฐ คือ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

3) กำหนดให้มีการแจ้งสิทธิให้แก่ผู้เสียหายว่ามีสิทธิร้องขอค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้ โดยให้พนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิให้แก่ผู้เสียหายหรือทายาทเมื่อมีการร้องทุกข์ ส่วนกรณีจำเลย ที่ได้รับการถอนฟ้องหรือศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง ให้เจ้าพนักงานผู้ปล่อยตัวจำเลยเป็นผู้แจ้งสิทธิในจำเลยทราบ และทั้งสองกรณีต้องมีการทำบันทึกไว้

เอกสารอ้างอิง

- ชนะรัตน์ ผกาพันธ์. (2560). *มาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ของประเทศไทย*. สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- นภาพร สุทธิวงษ์. (2555). *การจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด ทางอาญา : ศึกษาผลกระทบต่อสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทน*. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2524). *กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม:แนวคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ*. วารสารนิติศาสตร์. หน้า 73.
- ศุภมาศ พยัฆวิเชียร สุขโข สืบสุข และผกาภรณ์ เกื้อนชัย. (2551). *หน่วยที่ 11 การคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา*. เอกสารการสอนชุดวิชาการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสวก ภาคักดี. (2543). *สิทธิได้รับค่าตอบแทนจากรัฐของผู้เสียหายในคดีอาญาตามมาตรา 245 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2540*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อัญชลี ฉายสุวรรณ. (2534). *การทดแทนผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.